

A METHODISTA LELKISÉG ÚTJAI A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

Lakatos Judit

A Magyarországi Metodista Egyház az elmúlt száz év során három nagy válságot élt át, mely egyben története fontos korszakait is kijelölte. Az egyház története – külföldi gyökerei ellenére – szorosán összefonódott Magyarország sorsával, osztozott annak tragédiáiban. A történelem sodrában az egyház időről időre összeroppant, s közösségeinek szinte halottaiból kellett feltámadni a veszteségek nyomán. Az első világháború viharában egyetlen megmaradt gyülekezet tartotta életben a methodista mozgalmat, míg azután új emberekkel más helyszíneken ígéretes fellendülés kezdődött. A második világháború újabb gyülekezetektől szakította el az egyházat, s a személyi és anyagi veszteségekből testileg-lelkileg meggyötört lelkészeknek kellett kiutat mutatni. 1974-ben azután az egyház belső feszültségei vezettek szakadáshoz, amely újabb nehezen gyógyuló sebet ejtett a gyülekezeteken.

E tragikus fordulatok következményei jól nyomon követhetők az egyház életében, ugyanakkor kitapinthatók a megújulás jelei is. Az egyház külső történései mögött azonban nehezebben tárható fel a lelki történés, a válsághoz vezető téves látás, a megújulást munkáló erők, a megmaradásban segítő lelki tartalékok. Különösen nehéz vállalkozás a methodista egyház lelki arculatának megrajzolása a 20. század második felében, amikor a politikai helyzet nem kedvezett az őszinteségnek, s alig vannak forrásaink, amelyek nyíltan vallanának a korról. Nem is készülhet más, mint egy vázlat, amely az egyházi konferenciákon készült kevés jegyzőkönyvből, hivatalos iratból s a beszélgetésekből, magánlevelekből leszűrte apró megjegyzésekből próbálja feltérképezni a rejtett áramlatokat. Bármilyen hézagos is egy ilyen kép, nem lehet teljes az egyház története, ha csak a külső történésekről szólnunk, s nem kíséreljük meg felfedni az egyes emberek magatartása mögött húzódozó indítékokat.

Az egyház elmúlt negyedszázadának lelkiségét vizsgálva a második világháború utáni időkig kell visszatekintenünk, amikor kiformalódtak azok a keretek, melyek között az egyház a következő negyven évben élt, s kialakult azok jelleme, akik az egyház szellemi-lelki arculatának meghatározói lettek. A háború különleges megpróbáltatása s meghatározó élménye lett egy egész nemzedéknek, melyben az idősebb lelkészgeneráció számos egyéni tragédiát is átélt. Szécsey János, Hecker Ádám gyerekeiket veszítették el, Hecker Henrik egészsége a hadifogságban tönkrement, hazatérése után rövidesen meghalt. Löbel Jánost előbb Németországba deportálták, majd hazatérése után nem sokkal német származása miatt internálták. Voltak, akik a várható nehézségek elől elmenekültek, az egyéni boldogulás útját keresve.

Az egyház második világháború utáni válságának mélységét jellemzi: komoly mérleget tárgyalt, hogy egy másik szabadegyházhoz csatlakozva önálló létezésének véget vetnek.¹ Szécsey János szuperintendens 1958-ban, már nyugdíjasként visszatekintve ezekre az időkre, megrázóan számolt be a bombázásokról, lelkészgyerekek haláláról, hadifogságba esett kollégákról, a budapesti gyülekezetből elhurcolt zsidókról, s arról, hogy lelkileg is megterhelő idők voltak az államhatalommal való tárgyalások, a nélkülözés évei.² Néhány háború alatt íródott levél azonban azt sejteti, hogy a gondok nem ekkor kezdődtek, s a háború borzalmai egy lelkileg elerőtlenedett egyházat találtak.

A két világháború közötti évek konferenciai jegyzőkönyvei, különösen az 1920-as években keletkezettek, egy virágzó misszióról, lelkes munkatársakról, folyamatosan bővülő igehirdetői állomásokról adtak képet. A nagy gazdasági világválság idején az anyagi lehetőségek beszűkülése sok kezdeményezésnek véget vetett, a gyülekezetek gyarapodása, néhány kivételtől eltekintve, megállt. Csak elszórt utalások alapján következtethetünk arra, hogy erkölcsileg sem volt minden rendben az egyházban, az összetartozás, a lendület megfogyatkozott, amiben talán Tessényi-Jakob János szuperintendens személyének is szerepe lehetett. A gyülekezetektől távolmaradó egyházvezető egyre több bizottság, munkaterület vezetését ragadta magához, s talán a korszellem hatására is egyre önkényesebben vezette az egyházat. A fiatal missziós területen oly szükséges együttműködés, a testvériség légkörét mindez megbontotta. A háború alatt az elégedetlenség többekben megerősödhetett, mindenesetre voltak, akik hangot is adtak neki.

¹ Lásd erre vonatkozóan dr. Hecker Frigyes kötetünkben közölt írását.

² Szécsey János beszámolója a budapesti negyedévi konferencián. 1958. június 5. MMEL IV.48. Budapesti gyülekezet. 1. doboz.

Márkus József nyíregyházi lelkész, maga is erős akaratú, autonóm személyiség, így írt egy kollégájának:

„a mai napig még mindig félve gondolok arra a komédiára, amelyet mi konferenciánkon folytatni szoktunk. (...) Azt tapasztaltam ugyanis, hogy úgy a mi évi konferenciánk, mint a mi negyedévi üléseink döntései és határozatai is nagyon sok esetben pusztá formások, amelyeknek az étellel magával alig van közük. Az utolsó együttlétünk alkalmával is határozotunk egyet-mást, de abból jóformán semmit sem valósítottunk meg. Ez engem igen-igen megdöbbentett. Rájöttem arra, hogy mi megtömjük magunkat üres, holt cselekedetekkel.”³

„Elsősorban magamat ítélem el” – teszi még hozzá Márkus József. Talán ennek az elégedetlenségnek is köze lehetett ahhoz, hogy a nyíregyházi lelkész 1948-ban a Csehszlovákiába való kitelepülés mellett szónokolt gyülekezetében, s magával vitte Liebstöckl Jenő kollégáját is.

A háború után mindezek ellenére ébredési időket élt át az egyház (hasonlóan a protestáns népegyházakhoz), amit jelzett, hogy – többek között – új munkatársak léptek szolgálatba, fiatalos lendületet hozva magukkal. Wladár Antónia, Sinka Magdolna, Varga Cecília, Iványi Tibor, Szabó Andor, Szuhánszki János épp a próbára tevő időkből léptek egyházi szolgálatba, kitöltve az űrt, amit az elhunyt, kilépett lelkészek hagytak maguk után. Lendületet adott, hogy Hecker Ádám összegyűjtötte a megmaradt nyíregyházi tagokat, sőt újak is jöttek, gyarapodott a hidas gyülekezet is, Szolnokon pedig teljesen új gyülekezet alakult. A háború utáni ébredés látványosan kifejeződött a nagy, nyíregyházi és györkönyi országos csendes-napokon, „konferenciákon”, amelyek emlékét még őrzik az idős egyháztagok és néhány fénykép az egyház levéltárában.⁴

A lelkesedés hevében azonban elmaradt a szembenézés, a számvetés a korábban elkövetett hibákkal, ami az egyház igazi megújulását megalapozhatta volna. Ennek is szerepe lehetett abban, hogy néhány évtized alatt a lappangó belső feszültségek kezelhetetlenné váltak, és végül kettészakadt az egyház.

A püspök távollétében, évi konferenciák hiányában a korábbi tekintélyelvű vezetési stílus folytatódott, annak gyakorlói a gyülekezetükért egy személyben felelős lelkészek lettek. Talán a háborút követő elbizonytalanos-

³ Márkus József levele Hecker Ádámhoz. 1943. augusztus 12. MMEL VI. Hecker Ádám iratai. 3. doboz.

⁴ 80-100 felnőtt és gyerek is látható pl. az 1947-es nyíregyházi vagy az 1948-as györkönyi csendesnapról készült fényképeken.

dás, a társadalomban élő paternalista hagyományok is kedveztek a lelkészi befolyás kiterjedésének a gyülekezetek falain túlra, a hívők mindennapjainak területére. Ennek határaitól azonban nem folyt eszmecsere. Persze a lelkész személyisége is befolyásolta, mennyire folyt bele a gyülekezetbe járók magánügyeibe. Zimre Gyula például 1960–61 folyamán rendszeresen levelezett Hecker Ádámmal egy házasságtörő viszony rendezéséről, ami megterhelte a gyülekezetet, s aminek a rendezése komoly lelki megterhelés volt számára is.⁵ Másrészt a körülmények folytán a lelkész, a lelkészcsalád és a gyülekezet szoros közösségben élt, s időnként a gyülekezet igyekezett a lelkészt a maga képére formálni és a végsőkig igénybe venni. A hidasi gyülekezetben szolgáló fiatal Wladár Antónia levélben számolt be a szuperintendensnek 1964 karácsonyáról, amikor kénytelen volt belegegyezni, hogy a gyülekezet mindhárom nap az alkalmakat a rosszul fűthető kápolna helyett az ő szobájában tartsa. Szűk lakótere ilyen kihasználása az ünnep végére lelkileg teljesen kimerítette a lelkésznőt.

„Persze másnap sokért nem adtam volna, ha nem kellett volna a régi mesterséget folytatni, ágyazás, fűtés, pakolás, stb., hanem félrevonulhattam volna valahova és csendben lehettem volna a szolgálat előtt.

Tegnap este az imaórán beszéltünk a dologról. Úgy láttam, a testvéreknek nincs igazán érzékük ezzel a problémával szemben. Úgy látják, hitben jobban kéne vállalni a lakáshelyzetet. Ez bizonyára így van. De mondtam, nekik viszont meg kellett volna érteni, hogy az erőmnek is van határa és ha mondtam, hogy többet nem tudok vállalni, akkor miért erőszakolják ki a dolgot. Azt hiszem, Anna megértette, bár aligha teljesen. Hit hiánya az vajon, ha Ádám bácsiék nem veszik szívesen, ha valaki este 10 óra után telefonál, vagy ha a nyíregyháziak reggel ötkor csengetnek be? Tudom, hogy betegek, öregek a testvérek, de én sem vagyok vasból...”⁶

Nem kedveztek az idők a lelkészi munkára felkészítő, elmélyült teológiai tanulmányoknak, olvasásra, önképzésre nem volt sem idő, sem lehetőség. A háború előtti generáció tagjai kivétel nélkül elvégezték a hároméves frankfurti metodista szemináriumot, ami biztosított egy egységes teológiai látást, az európai metodista hagyományokhoz, lelkülethez való tartozást. A sokféle egyéniség, eltérő műveltségi háttér az alapvetően azonos kegyességben jól megfértek egymással. A háború utáni nemzedékből sokáig csak Wladár Antóniának adatott meg a lehetőség, hogy rendszeres tanulmá-

⁵ Zimre Gyula levelei. MMEL I.4. Szuperintendensi levelezés. 4. doboz.

⁶ Wladár Antónia levele Hecker Ádámmal. 1964. december 29. MMEL I.4. Szuperintendensi levelezés. 4. doboz.

nyokat folytasson. Nem vitatva az egyéni kegyesség, hitgyakorlás fontosságát, azt látjuk, hogy a teológiai képzettség hiánya ellaposította, sokszor félrevitte a bibliamagyarázatot, teológiai fejtegetéseket.⁷ A háború előtt a közös teológiai tanulmányok során baráti szálak is szövődtek, míg a háború utáni nemzedék életéből hiányzott egy hasonló, közösségformáló élmény.

A politikai fordulat elzárta a magyar lelkészeket a külföldi kapcsolatoktól, a metodista kapcsolatoktól, a világegyház új áramlataitól. Ezzel egy időben a magyarországi egyházakkal való kapcsolat is formásokra korlátozódott, s nem volt mentes némi – a szabadegyházak részéről megnyilvánuló – felsőbbség tudattól. A társadalom felé végzett szolgálat, a misztió ellehetetlenülése a figyelmet a gyülekezetre és az egyéni kegyességre helyezte. Jól jellemzi ezt a bezárkózást az 1966-ban „A hit ösvényén” címmel kiadott füzet, melyben „A világ polgára” című, társadalmi kérdésekkel foglalkozó – és meglehetősen sematikus válaszokat adó – íráson kívül az egyéni csendesség, az alázat, a bűnbánat, az engedelmesség, a szenvedés, megtérés, az imaszolgálat, bűnbocsánat kérdéséről szóló írások kaptak helyet. Beszédese az írások címei is: „Csendben Isten előtt”, „Bizonyásgtétel Igével”, „Érettünk”, „A meghallgatott kiáltás”, „Ha meg nem moslak”, „Újuljatok meg a Lélek által”.

A megtérés, s különösen a megtérést követő átalakulás során a különbségek hangsúlyozása, a viselkedésben, öltözködésben, a gyermekvállalásban megnyilvánuló megszentelődés hirdetése nem kevés terhet rótt a gyülekezetekre, s tápot adott egymás megítélésére. Az erkölcsi megújulásban kifejeződő megszentelődésről – mint a háború előtti lelkészgeneráció alapvető élményéről – Hecker Róbert dolgozatában értékes gondolatokat hoz, s pozitív példaként említi Hecker Ádámot, aki számos, életet megváltoztató beszélgetés kezdeményezője volt, s nem rótt az elviselhetőnél nagyobb terheket az emberekre a törvényeskedéssel.⁸

Az 1974-ben az egyház kettészakadásához vezető válság egyik olvasatban politikai természetű volt, az ateista államhatalomhoz való viszony, engedelmség vagy szembenállás kérdésében gyökerezett.⁹ Nem nehéz felfedezni a nemzedéki ellentéteket sem azokban az években, a fiatalok lázadását a sokszor talán túlságosan óvatos, megalkuvó öregekkel szemben.

⁷ Jó példa erre a Megszentelődés címmel készült dolgozat, amely valamelyik előjárói konferencián hangozhatott el. E sajátos, a metodista tanításban hangsúlyos kérdésről – Wesley-t meg sem említve – az ismeretlen szerző egy sor újszövetségi ígehelyet citálva beszélt, majd zömmel a személyes életében tapasztaltakat adta elő, ígehirdetésszerűen. MMEL IV.61. Csendesnapok. 17. doboz.

⁸ Hecker Róbert: A lelkigondozó Hecker Ádám. Pasztorálpszichológiai vizsgadolgozat. Kézirat. MMEL IV.66/2. Visszaemlékezések, megemlékezések, történeti írások. 42. doboz.

⁹ Lásd erről részletesebben az előző tanulmányt.

De lényeges különbség volt abban a lelkületben is, ahogy az egyik és a másik „tábor” álláspontját megfogalmazta, képviselte. Az egyházszakadás elsősorban nem egyházszerkezeti, személyi változásainak következtében vált a metodista egyház háborút követő történelmének mérföldkövévé, hanem azzal, hogy elősegítette az egyházban régóta esedékes tisztulási folyamatot, s a közösség lelkületében mutatkozó ellentétek felszínre jutását. Ennek a fájdalmas eseménynek az árnyékában élve kereste az egyház a kibontakozás útjait, az egyházszakadást előidéző okok kutatása egyben kijelölte az utat is a jövő számára.

Az új szuperintendens, Hecker Frigyes felszólalásaiban visszatérő gondolatként szerepelt, hogy az egyház megítéltetett, s a szakadás egyben meg is tisztította az egyházat. *„Mi Isten ítélete alatt vagyunk, nem szabad elzárkózunk az elől, amit Isten a magunk életében megítél. Azzal a várakozással álljunk az Úr előtt, hogy tisztítson meg bennünket és Szentlelkével munkálkodjon tovább egyházunkban.”*¹⁰ Ennek köszönhetően az 1970-es évek derekán bűnbánati hangulat uralkodott az egyházi találkozón, s a laikusok hasonló hangot ütöttek meg. *„Elítélem magam, hogy a múltban láttam és hagytam bizonyos dolgokat, és nem örököttem úgy magam, mint a gyülekezet dolgai felett. Nagyon megrendített egyházunk szakadása. Bűnbánatot akarok tartani.”*¹¹ A radikális, az Iványi Tiborékkal szembeni keményebb fellépést szorgalmazó hangokat az egyház elutasította, s igyekezett békés mederben tartani a tárgyalásokat. A saját igaza bizonygatásáról lemondott, s soha nem kereste meg az Iványi Tibor mellé állt gyülekezeti tagokat azzal, hogy lépjenek vissza az egyházba (amit a másik fél rendszeresen megpróbált elérni). Egyedül ingatlanairól nem volt hajlandó önként lemondani az egyház, s éppen elég lelki teher volt az ebből eredő bírósági, rendőri ügyek végigvitele. 1977-re csitultak el annyira az indulatok, hogy az egyház már csak saját dolgainak szentelte figyelmét az országos találkozón, s a konszolidálódás jelei egyértelműen érezhetőek lettek.

Az egyház vezetése, a szuperintendens, lelkészi és laikus egyházta-nácstagok 1976-ban egy nyilatkozatban kívánták lezárni az ügyet, annak általuk felismert okait is megnevezve. Ebben egy nagyon fontos megállapítást tettek: *„A Magyarországi Metodista Egyháznak ebben a krízisben elsősorban nem személyekkel van dolga. Egy lelkülettel állunk szemben, amely az elmúlt idők-*

¹⁰ Évi Konferenciai jegyzőkönyv, 1975. június 12–13. 2. MMEL I.7. Évi konferencia. 18. doboz.

¹¹ Uo.

ben már súlyos károkat okozott egyházi életünkben. Meggyőződésünk szerint az Egyház Ura ítél meg bennünket. Nem lehetünk engedetlenek.”¹²

Ez a gondolat állt annak a magatartásnak a hátterében, amely nem keresett igazolást sem a pártnál, sem az egyházügyi hivataloknál, sem az elszakadt gyülekezeti tagoknál, hanem igyekezett a hamisnak tartott lelkületet felismerni, s azon túllépni. Az 1976-os nyilatkozat öt fő okát sorolta fel a történeteknek, s a következő évek kibontakozását ezek gyógyításában keresték.

„a) Elterjedt közöttünk a törvényeskedő magatartás, amely szerint bizonyos életformára és életgyakorlatra nagy súlyt helyeztünk, ugyanakkor nem ügyeltünk arra eléggé, hogy cselekedeteink és lelkületünk a Krisztus i n d u l a t á b ó l fakadjon.

b) Az Ige egyes kijelentéseinek önkényes, nem evangéliumszerű kihangsúlyozása elősegítette annak a kísértésnek elterjedését, hogy más egyházaknál és közösségeknél különbnek véljük magunkat.

c) Egyházi vezetésünk e negatív jelenségek felismerése és az ellenük való fellépés tekintetében engedékeny volt.

d) Egyházi rendünk betartása és betartatása fölött nem őrködtünk elég éberen az elmúlt időkben.

e) Vétettünk abban, hogy a laikus-szolgálat sajátosságának, kritikai hangjának nem adtuk meg azt a súlyt, ami megillette volna.”¹³

Az egyház megmaradt tagsága felsorakozott e mögé az irányvonal mögé, s a következő években az egyház élete visszatért a normális mederbe.

Az egyház 1974 utáni lelkiségét vizsgálva a kérdés ezek után az, hogy volt-e igazi változás a nyilatkozatok, a szuperintendensi beszámolók mögött? Változott-e az egyházban uralkodó lelkület, a közhangulat, sikerült-e túllépni mindazon, amit elítélt saját magában az egyház?

Nagy szerepet játszott az 1974 utáni kibontakozásban, hogy az egyházból kilépett lelkészek, teológusok szolgálatát csak a laikus testvérek segítségével tudta betölteni az egyház, így új, addig ritkán hallott hangok szólaltak meg a gyülekezetekben, s szinte azonnal az egyházvezetésben is. Az 1968 óta rendszeresen megtartott presbiteri konferenciák az évi konferenciák mellett az egyház legfontosabb fórumává, tanácskozó testületté léptek elő. A laikusok hangsúlyosabb szerepet kaptak az évi konferenciákon és az egyháztanácsban. Egy sor konferenciái munkabizottságban is helyet

¹² Az Évi Konferencia nyilatkozata az egyházzsakadás kapcsán. 4. MMEL I.7. Évi konferencia. 18. doboz.

¹³ Az Évi Konferencia nyilatkozata az egyházzsakadás kapcsán. 4. MMEL I.7. Évi konferencia. 18. doboz.

kaptak (különösen olyan nem szorosan vett lelkészi, teológia területeken, mint az ifjúsági és gyermekmunka, építési, pénzügyi, irodalmi, szociális bizottságok). Hecker Frigyes szuperintendens az 1977-es Évi Konferencián jelentésében ki is tért arra, hogy az egyházat a laikusok széles bázisára kell felépíteni. Utalt ennek kapcsán a világ egyházaiban megfigyelhető tendenciára is, hogy a laikusok előretörése minden szinten érezhető, s a metodista egyház is üdvözölte e jelenséget Nairobiban tartott világkonferenciáján.¹⁴ A konciliárizmus erősödése az 1970-es években a katolikus és protestáns egyházakban egyaránt jelentkezett, s lassan, de a magyarországi egyházak életére is hatással volt.¹⁵ Itt azonban nemcsak a paternalista hagyományokkal, de az államhatalom érdekeivel is szemben álltak az alapvetően pozitív törekvések, lévén az Állami Egyházügyi Hivatal a centralizált egyházvezetés fenntartásában volt érdekelt. A hivatalos irányvonalat képviselő püspökök, egyházvezetők mellett az önálló gondolatokat megfogalmazó presbitériumok veszélyesnek tündek a hivatal szemében, s igyekeztek minden lehetséges módon gátolni az országos presbitéri értekezletet, másként gondolkodó presbitériumok kialakulását a protestáns egyházakban.¹⁶

A kibontakozásnak tehát az az útja, amely a laikusok szerepét növelte az egyházban, beleillett egy általános tendenciába, amelyet a gyakran utazó, más egyházakkal jó kapcsolatot ápoló szuperintendens felismerhetett (s ahogy az 1978-as presbitéri konferencián megjegyezte: „Sokszor intettek bennünket a külföldi atyánkfiai: »Kimondottan papi egyház vagytok.«”),¹⁷ másrészt a korábbi évtizedek fájdalmas történéseiből éppúgy következett. Annak mentségéül, hogy miért nem kaptak korábban nagyobb szerepet a laikusok az egyház életében, holott az egyetemes papság gondolata közismert és gyakran idézett a metodista egyházban is, egyedül az hozható fel, hogy annak nem volt hagyománya az egyházban. A két világháború között a püspöki tekintély határozta meg az egyház irányát, a gyülekezetekét pedig a lelkész. (A kedvelt Martin Funk lelkész irodájából gyakran sírva ment ki, akit behivatott, s akinek állva kellett végighallgatnia az intést.¹⁸ Erre már nehezen lehetett volna sort keríteni az 1950-es, 60-as években, de a lelkész továbbra is atyai hatalommal intette, irányította gyülekezete tagjait.) Laikusok először 1940-ben vettek részt az Évi Konferencián, s a háború után a rendszertelen évi konferenciák idején megint elmaradt a meghívásuk. Felvi-

¹⁴ Szuperintendensi jelentés. 1977. MMEL I.7. Évi konferencia. 18. doboz.

¹⁵ Kőpeczi Bócz Edit: Az Állami Egyházügyi Hivatal tevékenysége. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 46.

¹⁶ Uo. 49.

¹⁷ Elöljárói csendesnapok jegyzőkönyve. 1978. 4. MMEL IV.61. Csendesnapok. 17. doboz.

¹⁸ Szabó Andor: Funk Márton életrajza. 1983. 8. MMEL IV.66/2. Visszaemlékezések, megemlékezések, történeti írások. 42. doboz.

rágzott viszont a laikus igehirdetői szolgálat, s ez egyben elő is készítette a laikusok előretörését a 70-es években.

A laikusok mellett a lelkészi szolgálatra jelentkező fiatalok alkották a másik pillérét az 1974 utáni megújulásnak, s a háború után született generáció feltűnése a lelkészi karban, az évi konferenciákon folyamatos változásra, megújulásra ösztönözte az egyházat. Az új nemzedék a miskolci körzetben kapott indítást, talán nem véletlenül. Iványi Tibor nyíregyházi gyülekezete mellett itt folyt komoly missziós munka, mindkét helyen első-sorban az állam által elhanyagolt cigányok között. Másrészt Szuhánszki János mellett nagy ifjúság gyűlt össze, akiket vonzott az élő gyülekezet. 1975-ben Sztupkai Mihály és Gyurkó József lépett lelkészi szolgálatra, 1976-ban Szuhánszky Gábor, 1979-ben Szuhánszky István és 1980-ban Csernák István. Kihasnálva a Szabadegyházak Lelkészképző Intézete nyújtotta lehetőségeket az új lelkészgeneráció már magasabb szintű képzést kapott, ha a nappali tagozat előnyeit nem is használhatták ki, mivel mindannyian azonnal gyülekezeti szolgálatba is beléptek.

Nyilván az elmúlt évek visszahatásaként hangzott el minden évi konferencián, hogy a fiataloknak többet kell tanulniuk, törekedniük kell az alapos képzésre. Különösen Wladár Antónia ostromozta a teológiát, ókori nyelveket lebecsülő lelkészeket, s mellette a szuperintendens, ők azonban nemcsak a fiataloktól várták el a folyamatos önképzést, hanem valamennyi lelkésztől.

Hadd említsek még valamit, ami az elmúlt évek folyamán gyakran kiütözött, de ilyen kifejezetten még nem tettünk említést róla eddig: hogy u. i. egyik legnagyobb tehertételünk a szellemi nyitottságnak, a gondolkodás szabadságának visszaszorítottsága volt.

Emlékeztetni szeretnék arra, hogy Wesley Szentírás kezelésének (többek között) két alapvető kritériuma volt, hogy ugyanis az Írás szavait az értelemnek kell megvilágosítania, és a gyakorlatnak kell megerősítenie. »Gondolkozzunk és hagyjuk, mások is gondolkozzanak« – volt Wesley János ismételt elve, amikor a hit igazságai fölötti vitáról volt szó. Gyakorlatias, etikus gondolkodásunk mindig a helyén volt, de szellemi szabadságunkat erősen korlátozta valamiféle »hagyománytisztelő« ortodoxia, amely – mint az utóbb világossá vált – koránsem volt tudatos kényszerítéstől mentes: minden megnyilvánulás, még a kérdésfelvetés is gyanús volt, ha az nem a megszokott gondolatmenetek és belterjes kegyességi kifejezések kliséi szerint történt. (...)

Csak tudatosítani szeretném ezen a ponton:

Az Isten szeretetének intenzitása, a Krisztus követésének minden figyelmet magára vonó ereje nem mond ellent az emberi gondolkodás nyitottságának, szabadságának. Sőt: az Isten szeretete adja meg az emberi szellemnek igazi szabadságát és annak intenzitása igényli a gondolkodás erejét és tisztaságát. Ha össze kegyességünk nem párosul a szellemi nyitottsággal és tisztasággal, akkor hitéletünk eldeformálódik.”¹⁹

Az új lelkészgeneráció beépülése a lelkészi karba nem ment zökkenőmentesen. A feszültségek áthidalását, a lelkészi közösség építését szolgálták a 80-as évek elején felújított lelkésztalálkozók, melyekre kéthavonta került sor. A lelkészi közösség ápolása, megerősítése, egymás elfogadása – természetesen nem gondolva azt, hogy ez maradéktalanul megvalósítható vagy megvalósult volna – határozott igényként jelentkezett. Az 1983-as Évi Konferencián Hecker Frigyes szuperintendens jelentésében hosszan kitért arra a személyes motivációra, amely mozgatta. Levelek kerültek a kezébe a 30-as évekből, amelyek egyrészt a bensőséges lelki életet, másrészt a személyeskedéseket, egymás dolgainak megítélését is tanúsították. A zárt, kis közösségekben gyakran fellépő személyes konfliktusok, ahogy azt az 1974-es események is bizonyították, valódi veszélyt jelentettek, amit ebben az időben tudatosan igyekeztek kerülni a nyílt megbeszélésekkel.²⁰

Az 1974. utáni évek új hangsúlya közé tartozott a gyülekezetépítés, ami több ízben is előkerült a presbiteri konferenciákon. Az „emberekkel való törődés”, a lelkigondozás kérdései új megvilágításba kerültek, s gyakran visszatérő elem lett a törvényeskedéstől, mások megítélésétől való tartózkodás. A kérdéshez való hozzáállás változását jelezte, hogy rendszeres előadói lettek a konferenciának pszichológusok, pszichiáterek, családgon-
dozók, s a problémák kezelésében helyet kapott a lelki sík mellett az emberi is. A közösség megerősítésének sajátos terepe lett a gyülekezeti alkalmakon túl az országos csendesnapok rendszeres megtartása, szervezése az egyes korosztályok, illetve a nők, férfiak számára. Budapesten már 1977-ben szerveztek gyülekezeti csendesnapot is, az egész gyülekezetet szolgálatot vállalt, ki szállással, ki étkeztetéssel, ki az imaóra vezetésével. Jó alkalom lett a lelki ajándékok felfedezésére.²¹ Hasonló csendesnapot rendszeresen tartott a miskolci és a nyíregyházi gyülekezet is, ahol átlagot meghaladó résztvevő fordult meg. A methodista csendesnapok rendszere a 70-es évek végére kialakult. Nyáron külön férfi és női találkozó zajlott, Kaposszekcsőn serdülő és ifjúsági csendesnapok, Nyíregyházán és Döbröközön augusztus

¹⁹ Szuperintendensi jelentés 1984. 5–6. MMEL 1.7 Évi Konferencia. 18. doboz.

²⁰ Szuperintendensi jelentés 1983. 5–8. MMEL 1.7 Évi Konferencia. 18. doboz.

²¹ Előljárói csendesnapok. Jegyzőkönyv 1977. 97. IV.61. Csendesnapok. 17. doboz.

20-án körzeti csendesnapokat tartottak. A régi metodista osztályrendszert helyettesítő körök folyamatosan működtek év közben is a gyülekezetekben, ahol a „prédikálás” helyett egymás meghallgatására helyezték a súlyt.

Az egyház magára találása, jövő felé fordulása leginkább az ifjúság és a gyermekek között végzett szolgálat fellendülésében vált láthatóvá. Mint erről már korábban szó volt, az ateista állam igyekezett minden társadalmi kérdésből kiszorítani az egyházakat. Az 50-es évek nagy rohama után azonban a 70–80-as évektől fokozatos engedményekre készült, tulajdonképpen beismerve, hogy kudarcot vallott bizonyos társadalmi problémák megoldásában. Az elhallgatott, kezeletlen kérdések, az alkoholizmus, a kábítószerfogyasztás, a válás és más problémák terjedése az egyházi segítségnyújtás hallgatólagos elfogadásához vezetett. Legtovább az ifjúság nevelését próbálta maga számára megőrizni a kommunista rendszer, de a 80-as évek ezen a területen is változást hoztak. Bár a metodista egyház sosem adta fel a gyermekek között végzett szolgálatát (elsősorban a vasárnapi iskolák megtartását), evangélizációs alkalmak, országos rendezvények hosszú ideig nem zajlottak.

Az egyház 1978-ban külön bizottságot állított fel a gyermek- és ifjúsági munka koordinálására, melynek vezetését Szuhánszki János miskolci lelkészre és Svastits Juditra bízta. A rendszeressé váló országos csendesnapok nagy megelégnélést hoztak, s általában 80-100 fiatal is részt vett egy-egy programon. A lendület a gyermek csendesnapokon is érződött. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy ezeken a találkozókön a tömeget a Sréter Ferenc vezette, hol a metodista egyházzal, hol külön működő közösség adta. Innen indult az a kezdeményezés is, hogy havi bibliaolvasó kalauz készüljön gyermekeknek. A Hefti Gyöngyi által szerkesztett füzetecske éveken át sajátos hálózatot hozott létre az egyház gyermekei között a csendesnapok közötti időben.

Az ifjúság helyzete ettől kezdve gyakorlatilag minden évi konferencián és egyházi fórumon beszédtema lett, s a fiatal lelkészek révén a generációs problémák is újratermelődtek. Az 1974-es szakadás után az egyház az óvatos reformok, a nyitás irányába mozdult el, az ifjúság azonban még tovább akart menni. „*Egyházunkban mindenfelé friss szelek fújását lehet érezni, s e mellett a régi beidegződések, elképzelések és váradalmak is igyekeznek magukat »fenntartani«.*” „*A megújulás igen sokat használt kifejezés manapság egyházi berkekben.*”²² A fiatalok felszabadult közösségre vágytak, szolgálati lehetőségre, párbeszédre. Az egyházból azonban nem tűnt el az igény, hogy a fiatalok lelki fejlődését erősebb kontroll alatt való-

²² Szuperintendensi jelentés 1983. 1. 3. MMEL 1.7. Évi konferencia. 18. doboz.

sítsák meg. Gyakran a lelkész tartotta az ifjúsági órát, ahol sokszor egy egyoldalú prédikációvá vált az alkalom. Nem ment zökkenőmentesen az új énekstílus és a gitár bevonulása sem a gyülekezeti életbe.²³

Az ifjúság körüli nézeteltérések azonban nagy valószínűség szerint inkább a beszélgetésekben nyilvánulhattak meg, s kevésbé a nyilvános fórumokon. Az egyház körlevelében, 1985-ben az akkor már teológus Hecker Róbert vitarovat indítását kezdeményezte „Vitatkozni jó” címmel. A rovat kifejezetten az ifjúság kérdésének a nyílt megvitatását javasolta:

„Vitatkozni jó! – hadd tapasztaljuk meg ennek a mondatnak az igazát, méghozzá közösen! És hogy miről fogunk vitatkozni? Ez sem titok, a téma: Ifjúság a gyülekezetben. Hogy miről lehet itt vitatkozni? Rengeteg mindenről! Például arról, hogy milyen problémái vannak a gyülekezetbe való beépülésnek, miért nem tud az ifjúság aktív szolgálatot vállalni, alkotó módon közreműködni a közösségi életben... Vagy talán arról, hogy látnak-e a fiatalok maguk előtt pozitív példát az idősebbeknél? Szeretnénk olvasói leveleket – a rövidítés jogát fönntartva – leköszölni; reméljük, hogy így az egyházunkban jelenlevő különböző generációk közelebb kerülnek egymáshoz, és ami a lényeg: Krisztushoz.

Vitatkozni jó; vitatkozzunk hát, hogy jobban értsük Urunk szavát!”²⁴

A feltett kérdésekre szívesen hallanánk a kortársak válaszát, de a körlevél következő számai egyetlen reagálást sem közöltek. Csak feltételezzük, hogy nem azért, mert annyira távol állt volna a probléma a valóságtól, hogy senkinek nem jutott róla eszébe semmi.

Az ifjúsági munka kapcsán az egyházi misszió, evangélizáció „eredményességének” kérdése is előkerült. Az országban valamifajta fellendülés érződött, a metodista egyház ebben részt vállalt. Érdekes párbeszédet idézett Hecker Frigyes szuperintendens. Miklós Imrét, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökét megkérdezték, mi az oka annak, hogy az ifjúság olyan élénken érdeklődik a vallás iránt? Válasz: elzártuk előlük a Bibliát. A szuperintendens nem érzekelte ezt a nagy fellendülést az egyházban, de a beszámolók és hozzászólások végül is azt erősítették, hogy „nem maradunk a parton, hanem a folyó sodrásában vagyunk.”²⁵ Az egyházi élet megélnkülése ezekben az években azonban valóban nem hozott nagy létszámnöveke-

²³ Az Ifjúsági Munkabizottság jelentése 1979. 1–2. MMEL I.7. Évi konferencia. 18. doboz.

²⁴ A Magyarországi Metodista Egyház gyülekezeti körlevele. 9. 144. MMEL IV.66/2. Gyülekezeti körlevelek. 28. doboz.

²⁵ Szuhánszki János megjegyzése. Évi konferencia jegyzőkönyve. 1983. 8. MMEL I.7 Évi Konferencia. 18. doboz.

dést (többen egyébként óvtak attól, hogy egyedül ezzel mérjék, minősítsék a metodista egyház szolgálatát), s talán azt az örömteli, felszabadult hangulatot sem teremtette meg a gyülekezetekben, ami ezt előidézhette volna. „*Mi nagyon kispolgári gyülekezet vagyunk. Találkoztam olyanokkal, akik cigánygyülekezetekben tértek meg. Sajnos, kevés öröm és kevés erő van bennünk, s ez nem vonzza a fiatalokat*”²⁶

Viszont a családi légkör, jó hangulat, megtérések jellemezték például az ifjúsági találkozókat, ahogy a gyülekezeti körlevélben megjelent beszámolók ezt tükrözik. S ez tulajdonképpen minden országos alkalomról elmondható.

„Tíz évi szünet után először vehettem részt a szekesői ifjúsági csendesnapokon. A várakozás izgalmát megoszthattam olyan barátokkal, akik életükben először vettek részt ilyen jellegű találkozón. Felkészültem lélekben a sok változásra, hogy ez idő alatt újabb generáció nőtt fel, és az én korosztályom »felnőtt« elfoglaltságai miatt gyakorlatilag nem ér rá a pár napos utazásra. A fogadtatás meglepően meleg és szeretetteljes volt, azok részéről is, akiket azelőtt nem ismertem. Barátaimat ismeretlenül is olyan családiánsan fogadták és vették körül, hogy ez volt élményeinknek a csúcspontja. (...)

*A programot is felszabadultabbnak, választékosabbnak és több lehetőséget kínálónak találtam, mint régen. (Azonban meg kell jegyeznem, hogy a régi korosztályok talán a kevéssel jobban tudtak élni, jobban lelkesedtek mint a mostani fiatalok több lehetőséggel.)*²⁷

Sokat használt az egyház belső életének megélnéülésének, a szét-szórta élő kis gyülekezetek között a testvéri kapcsolatok építésének, hogy 1983-tól az egyház engedélyt kapott egy negyedévente megjelenő gyülekezeti körlevél kiadására. A régi vágy, egy egyházi újság megjelenítése valamilyen okból kifolyólag az Állami Egyházügyi Hivatal útvesztőiben mindig elakadt. A körlevél szerkesztése az irodalmi bizottságra, gyakorlatilag Sztupkai Mihályra hárult. Az évi konferenciákon elhangzott, hogy a lap az egyház tükre a kívülről és az utókor számára is, s ezért a színvonal emelése folyamatos feladat kell hogy legyen. Most valóban úgy vehetjük kézbe, mint a rendszerváltást megelőző évek egyházi életének egyik leghűbb köz-

²⁶ Kurdi István hozzászólása. Évi Konferencia jegyzőkönyve 1983. 9. MMEL I.7 Évi konferencia. 18. doboz.

²⁷ Dr. Thalyné Kurdi Éva beszámolója. Gyülekezeti körlevél 6. szám. MMEL IV.66/2. Gyülekezeti körlevelek. 28. doboz. Lásd még a Gyülekezeti körlevél 2. számában a gyalogtúráról és ifjúsági csendesnapról szóló beszámolót.

vetítőjét. A bemutatkozó szám „1983 A kommunikáció éve” című írásában a kapcsolattartás fontosságát hangsúlyozta.

„Mindennapi életünket el sem tudjuk képzelni az információk, különféle tájékoztatók nélkül, hiszen megszámlálhatatlan szállal kötődünk ezeken keresztül egymáshoz; események befolyásolják döntéseinket, rendeletek, előírások szabályozzák életünket, kulturális kiadványok színesítik hétköznapjainkat... Szükségünk van az egymással való kommunikálásra, amely mint lehetőség Istentől való.”²⁸

A körlevél nyilván a megjelenés ritka alkalmai miatt nem lehetett egy valódi, naprakész információkat közvetítő hírlevél, de igyekezett rendszeresen beszámolni az egyes gyülekezetek alkalmairól, az országos vagy körzeti csendesnapokról, az ekkoriban már viszonylag rendszeres külföldi utakról, s nem volt ritka a személyes bizonyágtétel sem. Az írások szerzői között elsősorban a fiatalabb lelkészgeneráció tagjait találjuk, de számos laikus is tollat ragadott.

Az írások hangnemét kezdettől egy – ma már kissé régimódinak ható – érzelmes, meglehetősen egyhangú kegyesség határozta meg. Talán annak tükréént is, milyen lehetett a gyülekezeteken belüli érintkezés, a csendesnap beszámolóiban gyakran említett nagycsoportos beszélgetések hangneme, stílusa. Álljon itt példaként egy budapesti gyülekezeti alkalomról készült beszámoló.

„»Teljesedjete be Szentlélekkel« hangzott az ige, amely pünkösdkor a Gyülekezeti Csendesnap központi témája is volt. A szombat délután kezdődő, és vasárnap estig tartó közösségi együttlét a testvérek részéről tartott előadásokban és a közös beszélgetésekben is a pünkösdüzenetet hangsúlyozta. Az előadások az alábbi címen hangzottak el: »A megújulás szükségessége«, »A Szentlélek hatásai« és »A Lélek gyümölcsei«. Az előadásokon túl a személyes bizonyágtételek jelentettek kiemelkedő lelki élményt, gazdag áldást a résztvevők számára.

A pünkösdöt követő vasárnapon a gyülekezet énekkarának szolgálata, valamint meghívott vendégekből összeállt kamarazenekar állította középponti helyre a rövid igehirdetés mellett az éneket, a zenét, amely élő üzenetet hordozott magában, a testvérek nagy öröme.”²⁹

²⁸ A Magyarországi Metodista Egyház gyülekezeti körlevele. (é. n.) 1. MMEL IV.66/2. Gyülekezeti körlevelek. 28. doboz.

²⁹ A Magyarországi Metodista Egyház gyülekezeti körlevele. (é. n.) 16. MMEL IV.66/2. Gyülekezeti körlevelek. 28. doboz.

Anélkül, hogy a beszámolóiban, személyes bizonyágtételekben foglaltak valóságát megkérdőjeleznék, a „csodálatos léggör”, „kedves alkalmak”, „az Úr figyelmeztetése” és sok más fordulat azt a benyomást kelti, hogy kialakulóban volt egy olyan, a személyes hangot elfedő kegyesség, amely belterjessé, a kívülálló, keresők számára nehezen megközelíthetővé tette az egyházat. Azzal együtt, hogy a benne levőknek megadta az otthonosság érzését. Ebben a dologban megint csak az ifjúság látott meszebb. Az évi konferenciákon többször kritizálták azt az újítást, hogy az ifjúsági bizottság más egyházak lelkészeit hívta meg szolgálni a methodista csendesnapokra, s egyre gyakrabban más egyházakhoz tartozó fiatalok is részt vettek a találkozókön. Az ifjúsági programokon viszont ennek köszönhetően sokkal nyitottabb léggör uralkodott, amit azután a fiatalok otthoni gyülekezeteikben is hiányolni kezdtek.

A teljesség igénye nélkül, a mélyreható elemzést mellőzve a háború utáni methodista egyház lelkiségének irányaira szerettünk volna rámutatni. A háború után felnőtt egy generáció, s színre lépett még egy újabb nemzedék. A változások törvényszerűek voltak, ahogy változtak az emberek. S mindez Magyarország történetének egy különösen ellentmondásos időszakában történt, amikor a külső hatások talán a korábbinál erőteljesebben igyekeztek az egyház életét alakítani, sok esetben nem jobbítani, hanem deformálni. Ezekben az időkben kellett az egyháznak végeznie szolgálatát, amely nem érhetett túl saját híveinek gondozásán. Az egyház, alkalmazkodva a szűk mozgástérhez, próbálta őrizni a methodista hagyományokat, a methodista közösségek értékeit. Az 1974-es események különösen óvatossá tették az egyházat, s a társadalom felé végzett szolgálatban, az emberek felé való nyitásban sem ment túl az állam által felkínált lehetőségeken. Az ifjúság körében érezhető ébredés, a társadalom vallásos érdeklődésének erősödése a methodisták számára is tapasztalható volt, de keveset tettek ennek előmozdítására. Az egyház várt, de nem kezdeményezett, s a rendszerváltást megelőző években s a rendszerváltás alatt inkább szemlélője volt az eseményeknek, mint mozgatója. A „fontolva haladó” methodista egyház erőssége az élő gyülekezeti közösségekben volt.